

A network diagram background consisting of a complex web of thin grey lines connecting various nodes. Some nodes are highlighted with solid teal circles, while others are smaller grey dots. The connections form a dense, interconnected structure that fills the entire page.

connected

Dr. Nicholas A.
CHRISTAKIS

Dr. James H.
FOWLER

Puterea surprinzătoare
a rețelelor sociale
și felul în care
ne modelează viața

Cuprins

Mulțumiri	7
Prefață	11
Capitolul 1	
Miezul problemei	15
Capitolul 2	
Când zâmbești, lumea întreagă zâmbește cu tine	44
Capitolul 3	
Iubește-ți aproapele	71
Capitolul 4	
Ceea ce te rănește pe tine mă rănește la fel de mult și pe mine	103
Capitolul 5	
De unde pleacă banii	142
Capitolul 6	
Conectarea politică	178
Capitolul 7	
Natura umană	215
Capitolul 8	
Hiperconectat	257
Capitolul 9	
Întregul este important	290
Note	311

Miezul problemei

capitolul 1

În satul de munte Levie, din Corsica, prin anii 1840, Anton-Claudio Peretti a ajuns să creadă că Maria-Angelina, soția lui, îl înșela cu un alt bărbat și că, mai rău decât atât, fiica lor nu era de fapt copilul său. Maria i-a spus lui Anton că avea de gând să-l părăsească și chiar s-a pregătit de plecare împreună cu frațele ei, Corto. Chiar în acea seară, Anton și-a ucis soția și fiica împușcându-le, iar apoi a fugit în munți. Îndureratul Corto a vrut să-l ucidă pe Anton, dar nu l-a găsit. Într-un fel de furie simetrică, justificată în opinia locuitorilor zonei, Corto i-a ucis în schimb pe fratele lui Anton, Francesco, și pe fiul acestuia din urmă, Aristotelo.

Povestea nu s-a oprit însă acolo. Cinci ani mai târziu, Giacomo, fratele defunctului Aristotelo, a răzbunat moartea fratelui și a tatălui său ucigându-l pe fratele lui Corto. Giacomo a vrut să-l omoare și pe tatăl lui Corto, dar acesta deja murise din cauze naturale, privându-l pe Giacomo de această satisfacție.¹ În acest lanț de crime, Giacomo și fratele lui Corto erau cumva legați: Giacomo

era fiul lui Francesco, acesta era fratele lui Anton, care era căsătorit cu Maria, sora lui Corto, al cărei frate fusese ținta mâniei criminale a lui Giacomo.

Genul acesta de comportament nu se limitează la asemenea zone îndepărtate de SUA din punct de vedere istoric sau geografic. Iată un alt exemplu, mai apropiat: nu cu mult timp înainte de vara anului 2002, în St. Louis, statul Missouri, Kimmy, o dansatoare exotică, și-a lăsat poșeta în grija unei prietene cât timp era pe scenă. Poșeta conținea o pereche de cercei în valoare de 900 de dolari. Când s-a întors să o ia înapoi nu a mai găsit nici poșeta, nici prietena. Dar o săptămână mai târziu, verișoara lui Kimmy l-a văzut pe partenerul prietenei în cauză într-un magazin din oraș și a sunat-o pe Kimmy imediat. Aceasta a sosit în grabă cu o bătă din metal. L-a atacat furioasă pe acest prieten al vechii sale prietene. Mai târziu, s-a lăudat: „L-am bătut măr pe partenerul prietenei. Măcar așa să mă răzbun!”²

Tipul acesta de cazuri sunt derutante. Până la urmă, ce vină aveau fratele și nepotul lui Anton sau prietenul prietenei lui Kimmy? Ce sens poate avea rănirea sau uciderea unor persoane nevinovate? Chiar și judecând după standardele de neînțeles ale furiei ucigașe, ce rost au aceste acțiuni întreprinse după o săptămână sau după cinci ani? Cum pot fi explicate?

Avem tendința să vedem astfel de cazuri ca pe niște ciudățenii, asemenea conflictelor din Munții Apalași, sau ca pe niște răzbunări de tipul „dinte pentru dinte”, asemenea violențelor interne dintre triburile șiiite și sunnite, ciclului de crime din Irlanda de Nord sau violențelor dintre găștile din orașele americane. Dar această logică sumbră are rădăcini adânci. Nu este vorba doar despre faptul că acest imbold de a te răzbuna este străvechi, nici că astfel de violențe pot exprima solidaritate de grup („noi suntem familia Hatfield și îi urâm pe cei din familia McCoy”). Mai grav, această violență — atât sub forme neînsemnate, cât și extreme — se poate răspândi prin intermediul legăturilor sociale, cum de altfel se întâmplă de când oamenii au părăsit savana africană. Se poate răspândi fie într-o direcție anume (răzbunarea asupra criminalilor), fie într-un mod generalizat (rănind persoane care nu sunt implicate direct, dar care se află mai la îndemână). Oricum ar fi, o singură crimă poate antrena, ca într-o cascadă, o succesiune de alte crime. Actele de agresiune se proiectează de obicei în afara conflictului, pornind de la incidentul declanșator; de exemplu, în cazul

unei bătai într-un bar, când un individ încearcă să-l lovească pe un altul care se ferește și îl nimerește pe un al treilea, foarte curând (conform unui clișeu care a apărut tocmai pentru că evocă noțiuni adânc înrădăcinate de violență dezlănțuită) toată lumea din bar împarte pumni. Uneori, aceste epidemii de violență, fie că apar în sate mediteraneene sau între găști urbane, pot rezista zeci de ani.³

Noțiunile de „vină colectivă“ și de „răzbunare colectivă“ ce stau la baza acestor revărsări de violență ne pot părea ciudate numai atunci când ne referim la responsabilitate ca la un atribut personal. Cu toate acestea, în multe locuri moralitatea ține mai mult de grupuri decât de individ. Un alt indiciu al naturii colective a violenței este acela că ea tinde să fie un fenomen public, nu unul privat. La două treimi din actele de violență interpersonală din Statele Unite iau parte, de obicei, martori, iar acest procent se apropie de trei sferturi în rândul tinerilor.⁴

Date fiind aceste observații, poate că nu ar trebui să fim surprinși de răspândirea violenței de la o persoană la alta. La fel cum se spune că „prietenui prietenului meu este prietenul meu“, și zicala „dușmanul dușmanului meu este prietenul meu“ a devenit o realitate. Aceste aforisme conțin anumite adevăruri despre animozitate și afecțiuni, dar, în același timp, exprimă un aspect fundamental al umanității: legăturile dintre noi. Cu toate că Giacomo și Kimmy au acționat singuri, faptele lor ne arată cât de simplu se pot transmite responsabilitatea și răzbunarea de la o persoană la alta și mai departe, prin intermediul legăturilor sociale.

De fapt, nici nu trebuie să căutăm modelele complicate prin care se răspândește violența pentru că pasul inițial, de la prima persoană la următoarea, este responsabil pentru majoritatea violențelor din societate. În încercarea noastră de a explica violența, am fi părtinitori dacă ne-am concentra doar asupra criminalului — gândirea lui, degetul lui pe trăgaci — deoarece crima este rareori un act săvârșit la întâmplare, între necunoscuți. În Statele Unite, 75% dintre omoruri implică persoane care se cunoșteau, uneori îndeaproape, înainte de crimă. Dacă vrei să știi cine ar putea să-ți ia viața, trebuie doar să te uiți la cei apropiați.

Însă rețeaua ta socială îi include și pe aceia care ar putea să-ți salveze viața. „În data de 14 martie 2002, mi-am donat rinichiul drept soțului celei mai

bune prietene ale mele”, avea să scrie mai târziu Cathy pe un forum online ce relatează experiențele persoanelor care au devenit „donatori vii” de organe. În vara precedentă, cu ocazia unei discuții emoționante, Cathy aflase că boala de rinichi a soțului prietenei sale se înrăutățise și că acesta avea nevoie de un transplant de rinichi ca să supraviețuiască. Copleșită de dorința de a ajuta, Cathy s-a supus unor serii de teste medicale și psihologice, fiind din ce în ce mai încântată pe măsură ce le depășea și se apropia de țelul ei de a-și dona unul dintre rinichi. „Această experiență mi-a oferit cele mai mari satisfacții din viața mea”, scrie ea. „Mă bucur enorm că am putut să-l ajut pe soțul prietenei mele. Soția lui și-a recăpătat soțul. Fiii lor și-au recăpătat tatăl... Este o situație din care toată lumea are de câștigat. Noi toți câștigăm. Am oferit darul vieții.”⁵

Există numeroase astfel de povești, iar „donațiile directe” de organe pot implica oameni care nu împărtășesc legături strânse, spre exemplu, un angajat de la Starbucks și clientul său fidel. Pot exista chiar și donații succesive de organe, acestea asemănându-se foarte mult cu sus-amintitele cazuri de crime succesive din familia Peretti. În 1995, John Lavis, un locuitor de 62 de ani al orașului Mississauga, din statul Ontario, tată a patru copii și bunic a șase nepoți, era pe moarte din cauza unei boli cardiace. Inima lui cedase în timpul unei operații de triplu bypass și, din această cauză, a trebui să fie conectat temporar la o inimă artificială. Datorită unui noroc neașteptat, inima unui donator i-a fost transplantată doar opt zile mai târziu, când era la un pas de moarte. Fiica lui își amintește: „Toți din familie eram recunoscători. Tatăl meu a primit cel mai de preț dar — și-a primit viața înapoi.” Motivați de această experiență, copiii lui Lavis au semnat toți carduri de donatori de organe, gândindu-se că puteau face măcar acest act compensatoriu. Apoi, în anul 2007, fiul lui Lavis, Dan, a murit într-un accident de muncă. Opt oameni au fost ajutați în urma deciziei lui Dan de a-și dona organele. Femeia care a primit inima lui le-a scris mai târziu membrilor familiei Lavis, mulțumindu-le pentru că îi dăruiseră o nouă viață.⁶ În același an, în Statele Unite a avut loc o serie succesivă uimitoare de zece astfel de legături, fiind implicați donatori vii de rinichi, neînrușiți cu persoanele care necesitau transplant (totul sub strictă coordonare medicală); au fost salvate mai multe vieți.⁷

După cum vom vedea, legăturile rețelelor sociale pot implica avantaje care sunt tocmai opusul actelor de violență. Ele pot reprezenta canalele de transmitere a unor acte altruiste, în care oamenii recompensează un gest de recunoștință făcând și ei, la rândul lor, unul asemănător. Rolul pe care conexiunile sociale îl pot avea în răspândirea atât a binelui, cât și a răului a stimulat crearea unor strategii noi pentru rezolvarea problemelor sociale. De exemplu, există programe în câteva zone metropolitane ale Statelor Unite care implică echipe de „persoane care întrerup violența“. Acești oameni isteți, adesea foști membri ai găștilor de cartier, încearcă să stopeze crimele, întrerupând ciclul transmiterii. Ei sunt printre primii care ajung la victimele aflate pe patul de suferință sau în casele familiilor victimelor și ale prietenilor acestora, încurajându-i să nu caute răzbunarea. Dacă pot convinge o singură persoană să renunțe la violență, câteva vieți vor fi salvate.

Legăturile dintre noi afectează fiecare aspect al vieții noastre. Evenimente rare, precum crima sau donarea unui organ, sunt doar vârful aisbergului. Ceea ce simțim, ceea ce știm, cu cine ne căsătorim, dacă ne îmbolnăvim sau nu, câți bani câștigăm, dacă votăm sau nu, toate acestea depind de conexiunile sociale. Rețelele sociale răspândesc fericire, generozitate și dragoste. Ele sunt întotdeauna prezente atunci când ai nevoie, exercitând influențe atât subtile, cât și dramatice asupra alegerilor, acțiunilor, gândurilor, sentimentelor, chiar și dorințelor noastre. În plus, legăturile noastre nu se limitează la persoanele pe care le cunoaștem. Dincolo de orizontul nostru social, prietenii prietenilor prietenilor noștri pot demara reacții în lanț care, până la urmă, ajung și la noi, la fel cum valurile de pe meleaguri îndepărtate ajung până la urmă pe țărmurile noastre.

Lanțul pompierilor și arborele telefoanelor

Imaginează-ți că ți-a luat foc casa. Din fericire, există un râu în apropiere. Dar ești singur acasă. Alergi până la râu și înapoi, cu găleata în mână, cărând întruna apă și aruncând-o asupra casei în flăcări. Din nefericire, efortul tău este